

Trump Közel-Kelete

1. rész

Republikánus elefánt a közel-keleti porcelánboltban

Nagy Dávid, kutató, Danube Institute

Donald Trump „America first” politikája alapján az Egyesült Államok saját érdekeit méginkább előtérbe helyezve tekint a Közel-Keletre. Azzal együtt, hogy ez egyfajta hátrébb lépést jelent a térséget stabilizáló aktor szerepköréből, mégis egy aktív külpolitikát eredményez. Ennek az aktív külpolitikának pedig a hagyományos, közel-keleti amerikai érdekek védelme mellett a terrorizmus elleni harc, az Iránnal szembeni konfrontáció és az palesztin-izraeli-arab viszony újradefiniálása áll a középpontjában. Cikksorozatunk első részében a Trump adminisztráció Közel-Keletre vonatkozó külpolitikáját elemezzük.

Trump, az elvszerű realista

Donald Trump külpolitikai stratégiája egyik legvitatottabb pontja az elnök szakpolitikáinak. A legszélsőségesebb és legkritikusabb vélemények szerint¹ az elnök egyáltalán nem is rendelkezik semmiféle külpolitikai stratégiával, döntéseit pedig inkább a véletlenszerűség és improvizáció jellemzi. Más szakértők szerint² az elnök igenis meghatározható stratégia mentén cselekszik, amely mind szemlélet módját, döntéseit, mind pedig retorikáját tekintve egy teljesen más megközelítéssel rendelkezik a külpolitikát tekintve. Így a Twitter üzeneteken és hevesebb médiamegnyilvánulásokon túl, rövid összefoglalást szeretnénk nyújtani Trump külpolitikai stratégiájáról a Közel-Keletre vonatkozóan.

A szakértői viták oka az elnök külpolitikáját illetően abból is fakadhat, hogy annak elhelyezése igen nehézkes a tradicionális külpolitika és nemzetközi kapcsolatok elméletének koordinátarendszerében. Stratégiája nem jellemezhető tisztán sem a konzervativizmus, liberalizmus, de még a realizmus elméletei alapján sem, sem az izolacionizmus sem az intervencionizmus nem ad rá pontos, teljeskörű meghatározást. Azonban ezen elméletek mindegyikéből merít az elnök külpolitikáját kifejező, ún. Trump-doktrína. Az „America first” jelszavával fémjelzett, leginkább realista szemléletmódként leírható stratégiával Trump szándéka az Egyesült Államok szerepének újraértelmezése az általa létrehozott liberális nemzetközi rendszerben. Az elnök számos nyilatkozatában kifejtette, hogy országa nemzetközi kapcsolatait és külpolitikai lépéseit sokkal inkább annak érdekei mentén szeretné megvalósítani, ezáltal helyreállítva az Egyesült Államok világvezető nagyhatalmi pozícióját. Ennek szellemében került sor több olyan nemzetközi szerződés és egyezmény újratárgyalására vagy felmondására, amely az elnök szerint „rossz üzlet” az Egyesült Államok számára, nem áll összhangban annak érdekeivel. Ezzel magyarázhatóak a nagyobb létszámú csapatkivonások több olyan régióból is, ahol mindeddig töretlen volt az amerikai katonák jelenléte. Ez, a sokak által izolacionista és nacionalista politikának is nevezett váltás az Egyesült Államok külpolitikájában a Közel-Kelet esetében is igaz.

---

¹ Például R. Nicholas Burns harvardi professzor, az USA korábbi NATO nagykövete vagy Wendy R. Sherman, a Harvard Egyetem professzora, korábbi külügyminisztériumi tanácsadó

² Colin Kahl, a Georgetown University oktatója vagy Michael Anton kutató, korábban a Nemzetbiztonsági Tanács munkatársa

Az Egyesült Államok érdekei a Közel-Keleten évtizedek óta változatlanok: a Perzsa-öbölben lévő az energiahordozókhoz való zavartalan hozzáférés, Izrael biztonságának elősegítése, terrorizmus elleni küzdelem és a tömegpusztító fegyverek non-prolifерációja. Ezek a tradicionális érdekek pedig nem változtak. E-célok elérése azonban új megközelítést kapott a Trump adminisztráció alatt. A philadelphiai Temple University professzora, Sean Yom szerint az Egyesült Államok stratégiai visszahúzódnak lehetőségük szemtanúi a Közel-Keleten, amely elsősorban nem a pénzügyi vagy katonai erőforrások kimerüléséből fakad. Sokkal inkább az a felismerés áll a lépés mögött, hogy az olyan főbb amerikai érdekek védelméhez, mint a biztonság, gazdasági jólét, prosperitás és az amerikai életforma fönntartása, nem szükséges az Egyesült Államok hegemon szerepének olyan szintű fönntartása a térségben, mint korábban.

Persze a globális nagyhatalom hátrébb lépése a Közel-Keleti porondról nem jelenti a térséghez fűződő érdekeinek teljes feladását, és a korábbi szövetségesektől való elfordulást sem. Sőt, a térségre vonatkozó érdekeinek további érvényesítésében inkább nagyobb szerepet kíván adni olyan regionális szövetségesei számára, mint Szaúd-Arábia, Izrael vagy Szíria esetében a Kurdok. De be kell látni, hogy sem a radikális iszlám terrorizmus (ISIS, al-Kaida), sem pedig Irán – mint USA által leginkább megnevezett problémák a térségből – nem jelentenek olyan fenyegetést, amely az amerikaiakat saját földjükön veszélyeztetné, azok sokkal inkább regionális jellegűek. Ezen két fenyegetéssel szemben láttunk és láthatunk erőteljesebb fellépést, azonban egyik sem indokolja az amerikai katonai jelenlét nagy létszámú fönntartását, a további csapatkivonások beszüntetését a térségből. Irak és Afganisztán kapcsán pedig az elnök többször kifejezte álláspontját a rezsimváltás és demokráciaépítés költséges azonban annál kevésbé hatékony voltáról.

Három kívánság – Trump módra

A fönnt lefektetett elméleti és stratégiai kereteknek számos konkrét katonai, politikai és diplomáciai manifesztuma volt, amely bemutatja, hogy a Közel-Keletről történő hátrébb lépés mégsem eredményez egy inaktív amerikai külpolitikát. Dennis Ross, aki korábban a Politikai Tervező Bizottság igazgatójaként és elnöki tanácsadóként dolgozott, a Trump adminisztráció legjelentősebb külpolitikai lépéseit és döntéseit három terület köré csoportosítja.

Az első az *Iszlám Állam/terrorizmus elleni fellépés* területe. Donald Trump már kampánya során ígéretet tett az ISIS elleni erőteljesebb katonai föllépésre és a terrorszervezet fölszámolására. Az ISIS elleni nemzetközi koalíció 2014-ben indította meg közös katonai akcióját Szíria és Irak területén, amely eredményeként 2017 végére a terrorszervezet addig birtokolt területeit majdnem teljes mértékben elveszítette. Ezt követően Trump bejelentette az Iszlám Állam vereségét, amelyet saját adminisztrációjának sikereként értékelt. Csakúgy, mint a terrorszervezet vezetője, Abu Bakra al-Bagdadi likvidálását 2019 októberében. A terrorizmus elleni fellépés szintén fontos lépése volt Kászem Szolejmáni likvidálása, aki az iráni al-Quds erők parancsnokaként a rezsim erőszakos expanziós politikáját képviselve, számos külföldi katonai akció lebonyolításáért felelt Irak, Szíria, Libanon, Jemen területén egyaránt.

Konfrontáció Iránnal: Donald Trump számos módod lépett föl a perzsa állam erőszakos terjeszkedésével, nukleáris fegyver iránti törekvésével és a térség destabilizációjával szemben, amely föllépést a „maximum pressure” kifejezéssel illetnek szakértők. Ennek egyik lépése volt, hogy az Egyesült Államok kilépett az iráni atommegyezményből (JCPOA) ezután pedig súlyos szankciókat vezetett be a perzsa állammal és iráni személyekkel szemben, komoly nehézségeket okozva ezzel gazdaságuknak. Az Iráni Forradalmi Gárda terrorszervezetnek nyilvánítása pedig azért történelmi, mert ez az első hivatalos nemzeti haderő, amely felkerült az USA terrorszervezeteket tartalmazó listájára. A korábban említett Szolejmáni likvidálása is stratégiai jelentőségű Irán térségre vonatkozó

törekvéseire vonatkozóan. Mindeközben Irán is számos olyan lépést tett, amely hozzájárult a két ország közti feszültség eszkalációjához és akár katonai beavatkozáshoz is vezethetett volna USA részéről. Ilyen esemény volt az amerikai drón lelövése a Hormuzi-szorosnál, vagy a szaúdi olajfinomító elleni támadás, amely miatt az USA tovább erősítette katonai erejét öböl menti szövetségeseinél. Mindezen események, valamint a két ország vezetőjének gyakori és igen agresszív tweetjei miatt is többen katonai konfliktust és egy újabb közel-keleti háborút prognosztizáltak az Egyesült Államok számára.

Trump közel-keleti külpolitikai döntéseinek harmadik csoportja az ún. „ultimate deal-hez”, a *palesztin-izraeli viszony* rendezéséhez köthető. Izrael számára Trump elnöksége egy teljesen új fejezetet jelentett a két ország közti kapcsolat szempontjából, amely Benjamin Netanjahu szerint soha ezelőtt nem volt ennyire szoros és baráti. Ez köszönhető többek között Jeruzsálem Izrael fővárosaként történő elismerésének; a Golán-fennsík fölötti izraeli szuverenitáskiterjesztés engedélyezésének, vagy az ENSZ Emberi Jogi Tanácsából való kilépésnek, annak Izraellel szembeni rosszhiszeműsége miatt. Ezek a döntések amellet, hogy kifejezték az Egyesült Államok abszolút támogatását a zsidó állam felé, más szakértők szerint³ túlzott Izrael központú külpolitikát eredményeztek a térségben, amely semmiképp sem teremtett megfelelő miliőt egy újabb izraeli-palesztin béketervnek. Az elnök veje, Jared Kushner nevéhez köthető, „évszázad béketervét” 2020 januárjában tárták a nyilvánosság elé. Ekkor kritikusabb hangok egy újabb palesztin intifádával, az arab-izraeli kapcsolatok még mélyebb pontra kerülésével számoltak. Azonban nem ez történt. Bár a palesztin fél még a tárgyalóasztalhoz sem volt hajlandó leülni és az Arab Liga elutasította a béketervet, a térség arab országai között mégis föllazulni látszik a konszenzus az Izraelhez való viszonyulást illetően, ahogyan ezt az elmúlt hetek eseményei is mutatják.

A kérdéssel, hogy pontosan milyen változó dinamikájú és geopolitikai átalakulások folyamatában lévő Közel-Kelet fogadta Trump béketervét, a következő cikkben foglalkozunk.

Források

Michael Anton: The Trump Doctrine, Foreign Policy; 2019

<https://foreignpolicy.com/2019/04/20/the-trump-doctrine-big-think-america-first-nationalism/>

Sean Yom: US Foreign Policy in the Middle East: The Logic of Hegemonic Rethreat; 2020

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1758-5899.12777>

Dennis Ross: Does Trump Have a Middle East Policy?; 2019

https://www.youtube.com/watch?v=lwJUyJEfW5Y&t=2531s&ab_channel=UniversityofCaliforniaTelevision%28UCTV%29

Trump's Foreign Policy Moments, Council on Foreign Relations; 2020

<https://www.cfr.org/timeline/trumps-foreign-policy-moments>

The US, Iran and 'maximum pressure': IISS; 2019

<https://www.iiss.org/publications/strategic-comments/2019/iran-tensions-3>

National Security Strategy of the United States of America; 2017

<https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>

---

³ Például Yossi Mekelberg, Regent's University London professzora